

μιὰ ἐπιφυλλίδα μετὸν τίτλο: «Ἀνάμεσα σὲ τὶς ἀναφυόμενες σκέψεις» ὅπου κάμνει λόγο γιὰ τὰ νεώτερα φιλολογικὰ καί, πρὸ πάντων, γιὰ τὴν προσπάθεια τῶν νέων. Καὶ τοῦτο, μετὴν εὐγενικῇ πρόθεσιν νὰ διαφωτίσει καὶ νὰ διαπαιδαγωγήσῃ τὸν λαόν.

ΚΑΪΨΟ, 1919.

E. G. CAHEN

Η ΕΔΡΑ ΤΗΣ ΝΕΟ-ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ.—Μιὰ ἀπὸ τὶς ἐπιθυμίες—γιὰ νὰ μὴν πῶ τὸ ὄνειρο—τοῦ πρῦτανῃ τοῦ King's College καὶ μεγάλου φίλου τῆς Ἑλλάδος, τοῦ Dr Ronald M. Burrows, ἦταν ἡ σύσταση αὐτῆς τῆς ἑδρας. Ὅταν, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1916 βρισκόμουν στὰ ἐγκαίνια, στὸ ἴδιο Πανεπιστήμιον, τῆς ἑδρας τῆς ἰσπανικῆς, μετὸν τῆς καρδιᾶς μου εἶπε: «πότε θ' ἀξιοθούμε νάχωμε καὶ ἑδρα τῆς Νεο-Ἑλληνικῆς!» Κι' ὁ Βενιζέλος εἶχε τὴν ἴδια ἐπιθυμίαν. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915 εἶχε τηλεγραφῆσαι τοῦ Burrows πῶς εἶχεν ἑτοιμὸν νὰ παρουσιάσῃ στὴ Βουλὴ νομοσχέδιον γιὰ νὰ βοηθήσῃ ὑλικά τὴν σύστασιν τῆς. Τὰ κατόπιν ἔθνικα συμβάντα—οἱ συμφορὰς οἱ ἔθνικες νὰ ποῖμε πῶς σωσὰν—δὲν τὸν ἄφηναν τότε νὰ τὸ κάμῃ.

Πέρασε μερικὸς καιρὸς. Λυὸ Ἑλληνες—Χιῶτες μάλιστα—οἱ κ. κ. Ν. Εὐμορφόπουλος καὶ Μ. Μηταράγγας μετὴν τὴν βοήθειαν τοῦ πρέσβη μας κ. Γενναδίου ἀνέλαβαν νὰ σπρώξουν τὴν ιδέα. Μάζεψαν £ 11.380 ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς Μασσαλίας. Στὸ γυρισμὸν τοῦ ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην ὁ Βενιζέλος δὲν ἔχασε τὴν ὑπόσχεσίν του καὶ ἡ Βουλὴ μας ψήφισε γιὰ τὴν ἑδρα αὐτὴ £ 300 τὸ χρόνο. Κ' ἔτσι συστήθηκεν ἡ ἑδρα, ὅπου θὰ διδάσκηται ὅχι μόνον ἡ Νεο-Ἑλληνικὴ Γλῶσσα καὶ Φιλολογία μὰ καὶ ἡ Βυζαντινὴ. Μόνιμος καθηγητὴς δὲν διορίσθηκεν ἀκόμα. Τὸ χειμῶνα τοῦτο ἴσως διδάξῃ ὁ Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου μας κ. Σ. Μενάρδος Νεο-Ἑλληνικὴ Φιλολογία καὶ ὁ λόγιος κ. Ἰω. Ν. Μαυρογορδάτος Νεώτερον Ἑλληνικὴ Ἱστορίαν. Ὑφηγητὴς διορίσθηκεν ὁ κ. Λυσίμαχος Οἰκονόμου, μαθητὴς τοῦ Ψυχάρη καὶ τοῦ Diehl, τὸν ὁποῖον ἡ διδακτορικὴ «Θέσις» στὴ Sorbonne «Ἡ θερησκευτικὴ ζωὴ στὴ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορίαν στὸν καιρὸ τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Ἀγγέλων» βγήκε τελευταίως στὸ Παρίσι σ' ἓναν ὥραιον τόμον ἀπὸ 250 σελίδας μετὴν τιμητικώτατον καὶ σοφὸν πρόλογον τοῦ Diehl.

Κ' ἔτσι ἡ γνώσις τῆς Νεο-Ἑλληνικῆς, ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ λογοτεχνικὴ, γιὰ πρώτη φορὰ ξαπλώνεται καὶ στὴν Ἀγγλίαν. Καὶ μ' αὐτὴ φυσικὰ κι' ὁ δημοτικισμὸς.

ΑΘΗΝΑ, ΘΕΒΡΗΣ 1919.

Δ. Π. Π.

Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΚΑΙ Ο κ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ.—Ἄν ἡ δημοτικὴ γλῶσσα καθιερώθηκε ἀπὸ τὸ ἴδιον τὸ Κράτος πᾶν στὸ δημοτικὸν σχολεῖόν, τὸ ὀφείλομε σὲ μεγάλο μέρος στὴν δράσιν τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου τῆς Ἀθῆνας. Μὲ τὰ δημοσιεύματά του, τὸ περιοδικόν του καὶ τὴν ὅλην κοινωνικὴν του δράσιν, σκόρπισε γύρω του μιάν ἀξιόλογον ἐπιρροὴν ποὺ μᾶς δίνει σήμερον τοὺς καρπούς τῆς. Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἰδρυτὰς τῆς, ὁ Ἀλέκος Δελμούζος, ἔχτισε τὸ πρότυπον Παρθενάγωγεόν τοῦ Βόλου καὶ ἄρχισε ἔτσι πρῶτος τὸ πείραμα νὰ λύσῃ τὸ ἐκπαιδευτικὸν ζήτημα στὴν Ἑλλάδα. Σήμερον ὁ Δελμούζος πάλιν μαζὺ μετὸν πραγματικὸν διευθυντὴ ὅλης τῆς κινήσεως ποὺ γίνεται ἀπ' τὸν Ὁμιλόν, τὸν κ. Τριανταφυλλίδην, ὡς Ἀνώτεροι Ἐπόπτες τῆς Παιδείας, ὁδηγοὺν καὶ ἐπιστατοῦν τὴν ἐφαρμογὴν τῆς δημοτικῆς.

Ἡ ἐργασία ἐιδικῶς τοῦ κ. Τριανταφυλλίδην ἀπὸ χρόνια τώρα τιμᾷ ἀληθινὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην. Κατόρθωσε ὁ Τριανταφυλλίδης ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς νάντιληφθῇ τὴν πραγματικὴν φύσιν τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος: εἶδε ὅτι ἡ γλῶσσα εἶνε καθαρὸν κοινωνικὸν φαινόμενον. Ὅχι δηλαδὴ αὐθαίρετον κατασκευάσμα περισσότερον ἢ λιγώτερον σοφοῦ θεωρητικοῦ, ἀλλὰ γέννημα αὐθόρμητον καὶ πολυσύνθετον μιᾶς ὁλόκληρης κοινωνίας. Ἐτσι διόρθωσε τὴν δογματικότητα τῶν πρώτων δημοτικιστῶν ποὺ δὲν πετύχαν νὰ ξεφύγουν ἀπὸ κάποιον ἰδεολογικὸν φανατισμὸν ποὺ τοὺς ἔκανε νὰ συλλαμβάνουν τὴν γλῶσσαν ὡς ἓνα κατασκευάσμα τῆς λογικῆς.

Μὲ τὸ πρῶτον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔργου, γιὰ τὶς ξένες λέξεις «Ξενηλασία ἢ Ἰσοτέλειαν» φανερόνεται ἓνα καλὸν συστηματοποιημένον καὶ μελετημένον μυαλὸν ποὺ δὲ χρειάζεται παρὰ νὰ συγκεντρώσῃ περισσότερον τὶς γνώσεις του καὶ τὰ συμπεράσματά του γιὰ νὰ γίνῃ ὁ συγγραφεὺς τῆς «Ὁρθογραφίας μας», πικρῆς σὲ μάθησιν καὶ ἀκριβολογία μελέτης. Τὸ ὀρθογραφικὸν σύστημά του ἂν καὶ ὅχι ἀπλό, εἶνε ὅμως ἡ πρώτη ἀπόπειρα ἀπλοποιήσεως τῆς κληρονομικῆς αὐτῆς ἀμαρτίας ποὺ εἶνε ἡ ὀρθογραφία μας.

Ἰδιαίτερα ἡ ἐπιμέλεια τοῦ κ. Τριανταφυλλίδου νὰ συστηματοποιήσῃ τὴ δημοτικὴ στηριζόμενος πάντοτε ἐξαγόμενα ποῦ βγάζει ἀπὸ τὴ μελέτῃ τῆς στὰ νεο-ελληνικὰ κείμενα, εἶνε ἡ πρὸ θετικῆς γλωσσολογικῆς δουλειᾶς. Ἀκολουθώντας ἔτσι τὴν ἐπιστημονικὴ πραγματικότητά, δηλαδή, στὸ ζήτημά μας, τὴ γλώσσα ὅπως γράφεται ἀπὸ τοὺς σημερινούς, ἐξασκεῖ πραγματικὴν ἐπιρροὴν στὴ διαμόρφωσιν τῆς δημοτικῆς.

Τὰ «Γράμματα» ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς παρακολουθοῦν τὴν ἐργασίαν αὐτήν. Βοήξαν τὴν εὐκαιρίαν τώρα μὲ τὰ δυὸ αὐτὰ λόγια, νὰ ἐκδηλώσουν τὸ ἐνδιαφέρον μὲ τὸ ὁποῖο τὴν παρακολουθοῦν.

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ. — *Marcel Martinet: «Les Temps Maudits»,* édit. de la revue «Demain», Genève, 1917. — Ἄν καλοδιαβάσει κανεὶς τὸ ὄνομα τοῦ ἐκδότη αὐτοῦ τοῦ βιβλίου θὰ καταλάβει πῶς δὲ θάταν εὐκόλο νὰ κυκλοφορήσῃ μέσα σὲ ὁρισμένα κράτη. Μᾶς ἤρθε ἐμᾶς ἐδῶ χάρις σὲ μιὰ καλὴ τύχη. Αὐτὴ τὴ στιγμή ποῦ τυπώνομε τίς τελευταῖες σελίδες αὐτοῦ τοῦ τεύχους, μόλις ἔχομε τὸν καιρὸ νὰ ποῦμε δυὸ λόγια γιὰ τὸ μεγάλο ἄνθρωπο ποῦ εἶνε ἡ ποιήσῃ τῶν «Καταραμένων Χρόνων». Ἡ πρὸ γνήσια πνοὴ τῆς ἀνθρώπινης ἐπαναστάσεως φουᾶ μέσ' ἀπὸ τοὺς βροντόχους στίχους τοῦ Martinet καὶ συγκλονίζοντας τὴν ψυχὴν μας, τὴ σπρώχνει στὴν ἀπολύτρωσίν της. Χαιρετοῦμε σήμερον ἀπλὰ τὸ μεγάλο ποιητὴ ποῦ μᾶς ἀποκαλύφθηκε ἔτσι τὴν ὥρα ποῦ τὸν περιμέναμε.

Ὁ ποιητὴς P. - J. Jouve. — Χαρεῖτε θερμοαίμοι ἀκόλουθοι τοῦ Ἄρεως! Σχεδὸν ἔχετε δίκην στὴ θεωρίαν σας ὅτι ὁ πόλεμος ἐμπνέει νέας καλλιτεχνικὰς ἀντιλήψεις καὶ ὅτι γίνεται ἡ γεννητικὴ αἰτία δημιουργίας στὴ ζωὴ. Σχεδὸν ἔχετε δίκην! μόνον ποῦ οἱ νέες αὐτὲς καλλιτεχνικὰς ἀντιλήψεις προκαλούμενες ἀπὸ τὸν Πόλεμό σας γεννιῶνται γιὰ νὰ τὸν χτυπήσουν τρελλὰ, νὰ τὸν καταραστοῦν, νὰ τὸν κρημίσουν. Ἡ βαθεῖα συνείδησις τοῦ ποιητῆ Jouve ἀναταράχθηκε σὰ θάλασσαν ἅμα ἐνοιῶσε τὸν πόνο ποῦ τοῦ προξένησαν τὰ δαιμόνια τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὸν πόλεμον. Εἶδε τὸ ἄπειρο ξεγέλασμα τῶν λαῶν ποῦ ἐσέροντο ζώφρενοι στὴν ἀλληλοσφαγίαν. Εἶδε τὰ ζωώδη πάθη ποῦ σὰ λαίμαργες φλόγες κόρωσαν μὲς στὰ πλήθη· εἶδε τὸ σατανικὸ καὶ βλακώδες τροφοδόχημα τῶν κακῶν παθῶν ἀπὸ τοὺς διανοητικούς, ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς ὅλων τῶν μεγεθῶν—καὶ ἡ ἐπιχείρησις αὐτὴ ἦταν ἡ πρὸ βλάσφημης φάρσα ποῦ ἐπαίξετο εἰς βάρος τοῦ πνεύματος. Μὲ τὸ θυμὸ, τὴ σάτυραν καὶ τὴ λυρικὴ ἔξαρσιν ὁ ποιητὴς P.-J. Jouve ἀγωνίσθηκε τὸν πόλεμό του ἐναντία στὸν πόλεμον τῶν ἀνθρώπων. Στὸ 1915 ἔβγαλε στὴ Γαλλίαν τὸ «Vous êtes des hommes» στὸ 1916, στὴ Γενεύη, τὸ «Poème contre le Grand Crime» καὶ στὸ 1917 στὴν ἴδια πόλιν τὴ πρὸ γεγὴς καὶ μεστωμένη φωνὴν του «La danse des Morts». (1) Τὰ ἔργα του αὐτὰ τὸν ὑψώσανε στὴν ἐπιλογὴ τῶν πέντε· ἐξ Εὐρωπαίων ποιητῶν ποῦ κράτησαν μὲς στὰ χέρια τους, στὴν περίοδον αὐτὴ τῆς βασιλείας τοῦ Σατανᾶ, τὸ ἱερὸ πῦρ τῆς ἀνθρώπινης συνείδησης.

Romain Rolland: «Colas Breugnon», édit. P. Ollendorff 1919. — Ὁ μεγάλος Εὐρωπαῖος Λιδάσκαλος, ἦδη ἀπὸ τὸ 1914, πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον, εἶχεν ἐτοιμάσει γιὰ τὴ χαρὰ τῶν ἀνθρώπων τὸ εὐθυμο καὶ ἄφθονον σὲ οὐσίαν αὐτὸ βιβλίον. Τὸ δημοσιεύει σήμερον, μετὰ τὸν πόλεμον χωρὶς, ἡ φοβερὴ δοκιμασία ποῦ περάσαμε, νὰ ἔχει ἀφαιρέσει ἀπὸ τὸ διαβλεπόμενον γέρο *Colas* σταλιά ἀπὸ τὴν, σὰν παλαιοῦ κρασιοῦ, πάντα νέα ἀνάδα του.

Εἶναι φαίνεται μοιραῖον, ὅταν ἓνα καλλιτεχνικὸ εἶδος ἐκφραστῇ μὲνα μεγάλο ἔργον ποῦ κατόρθωσε νὰ ἐπιβάλλῃ παγκόσμιον τὸ κῆρος του, κάθε νέον τοῦ ἴδιου εἶδους νὰ ἐνθυμίζει ἀσυγκράτητα τὸ παλιόν. Ἔτσι καὶ μὲ τὸν Colas Breugnon ποῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ σοῦ φέροι στὸ νοῦ τὴ μεγάλη φάρσα σάτυρον τοῦ Ραμπλαί, τὸ Γαργαντούα. Μηδὲ προσπαθεῖ νὰ τὸ ἀποσκεπάζῃ ὁ συγγραφεὺς φοβούμενος μήπως τὸν κατηγορήσουν ὅτι δὲν εἶνε πρωτότυπος τάχα. Ἀναπολεῖ μάλιστα ὁ ἴδιος πολλὰ τετρίπια τοῦ καθαροῦ ἐκείνου Γαλάτῃ τῆς Ἀναγενήσεως καὶ τὰ μεταχειρίζεται γιὰ νὰ κροκαλέσῃ ὁμοίον αὐτοῦ ὁρμητὸ γέλοιον. Ἀλήθεια, γελᾷ κανεὶς διάπλατα μὲ τὸν Colas, εἰς βάρος τοῦ Golas, ὁ καθεὶς εἰς βάρος τοῦ ἑαυτοῦ του.

(1) Ὁ Jouve ἦταν γνωστός καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον ὡς ἓνας ἀπ' τοὺς καλύτερους νέους ποιητὰς τοῦ οὐίλου τῆς Nouvelle Revue Française. Ἐκτός ἀπὸ τὰ ποιήματά του ἔγραψε καὶ ἓνα τόμον τραγικῶν διηγημάτων τὸ *Hôtel-Dieu* (Edit. Sonor, Genève 1918) μὲ ὑπέροχες ξυλογραφίας τοῦ νέου φλαμανδοῦ καλλιτέχνη Frans Masereel.

"Ας σημειώσουμε κ' ένα άλλο φιλολογικὸν χαρακτηριστικὸν : Στὴν ἀγορὰ τῶν γραμμάτων μερικοὶ δημαγωγοὶ εἶχαν προσάψει στὸ R. Rolland ὅτι, κοσμοπολίτης αὐτός, δὲν μπορεῖ νὰ ἐκφράσει τὴν ψυχὴ ἑνὸς ὁρισμένου λαοῦ, τοῦ δικοῦ του λαοῦ, τῆς Γαλλίας· καὶ ὅτι οἱ ἀντιλήψεις του ἀκριβῶς ἀντινομοῦν μὲ μιὰ «ἐθνικὴ» δημιουργίαν. Γιὰ νὰ δειχτεῖ λοιπὸν πόσο οἱ οἱ ἐνστάσεις αὐτὲς εἶναι λόγια καὶ μόνον λόγια, ὁ ἀνθρωπιστὴς συγγραφεὺς μὲ τὸν Colas Breugnot πραγματοποιήσῃ μὲ ἀνώτερη εὐκολία ἓνα ἔργο τέχνης πλατιά ἀνθρώπινο πέρνοντας τὰ ὅρια τοῦ ἀπὸ τὰ ἔθνη, τὴ ψυχολογία καὶ τὴ γλῶσσαν μιᾶς ὁρισμένης ἐποχῆς καὶ ἑνὸς ὁρισμένου λαοῦ, τῆς Γαλλίας στὴν ἀρχὴ τοῦ 16ου αἰῶνος.

Δὲ θέλομε στὸ σημείωμα αὐτὸ νὰ κάμομε ἀνάλυσιν τοῦ ἔργου. "Ας ποῦμε μόνον, μὲ δυὸ λέξεις, ὅτι, στὸν κύκλον ἑνὸς χρόνου, σάν εἶδος ἡμερολόγιον, περιγράφονται ἀπὸ τὸν ἴδιον Colas, μέσα σ' ἓνα πλοῦσιον καὶ γεμάτον γευστικὴν οὐσίαν ὕψος, οἱ ὧρες, χαριτωμένες, φαιδρὲς ἢ λυπητερὲς τῶν γερατιῶν του καὶ ἀπὸ τὰ περασμένα του ἀναπολοῦνται γραφικὰ ἢ γλυπτικὰ ἐπεισόδια, πού, σὲναν τρόπο σοφὰ ἀρτυμένο μὲ εἰρωνία πού δύσκολα ἀποσκαπάζει ἓνα πολὺ τρυφερό καὶ παλλόμενον αἰσθημα, ἀποτελοῦν ἄρτια σύνθεσιν, τέχνης, μεστῆς ἀπὸ βαρὺ νόημα ζωῆς. Τὸ ἔργο πλέει μέσα σὲ ἀτμοσφαῖρα εὐθυμίας, μὲ τίς αἰσθήσεις πλατιά, λαίμαργα ἀνοιγμένες, πού εἶνε ἓνας τρόπος ἀντίδρασης τῆς ὑγίαιας ἐνάντια στὸ φυσικὸ καὶ ἀνθρώπινο κακό.

ΣΕΠΤ. 919.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΤΗΣ

ΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ. — Τὰ «Γράμματα», πού μὲ τὴν «Ἔρευναν τοὺς γιὰ τίς μελλοντικὰς κατευθύνσεις τῆς φυλῆς μας» ἐκθέσανε ὡστατότερα τὴ γνώμην ἀρχιετῶν διανοουμένων μας, μὲ ἰδιαίτερη χαρὰ ἀγγέλλουने τὴν προσεχὴ ἐκδοσὴ νέου βιβλίου τοῦ συνεργάτη τοὺς κ. Γ. Σκληροῦ, ἀπάνω στὰ ἴδια φυλετικὰ προβλήματα. Σὲ μιὰ συνέχεια καὶ συμπλήρωσιν τῶν προηγουμένων ὁ κ. Σκληρός, ἐρχεται μὲ τὸ νέο του βιβλίον, πού τιτλοφορεῖται «Τὰ σύγχρονα προβλήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ», νὰ πραγματευθῇ εὐρύτερα καὶ πάλιν τὰ ἐθνικὰ καὶ κοινωνικὰ προβλήματα μας, πού ἴσα ἴσα τὴ στιγμὴ αὕτη βρίσκονται σὲ μιὰ ἰδιαίτερη ζύμωσιν καὶ ἐξαιρετικὰ πολὺπλοκὴ κατάστασιν.

Τὸ νέο βιβλίον τοῦ κ. Σκληροῦ παρουσιάζεται σὲ μιὰ στιγμὴ τόσο ἐπείκαιρη, ὥστε δὲν ἀμφιβάλουμε ὅα κινήσῃ ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον τοὺς μορφωμένους κύκλους τῆς κοινωνίας μας, πού διηρῶνε ἀπὸ μιὰ ἀμερόληπτη ἐπιστημονικὴ γνώμην γιὰ τὰ περίπλοκα φυλετικὰ κοινωνικὰ μας προβλήματα.

Τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέα εἶναι μιὰ θετικὴ ἐγγύησις γιὰ τὴ σοβαρότητα τοῦ ἔργου. Ὁ κ. Σκληρός ἓνα ἀπ' τὰ φωτεινότερα καὶ νηφαλιότερα μυαλά πού ἔχει νὰ παρουσιάσῃ σήμερον ὁ διανοούμενος ἑλληνικὸς κόσμος, δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ πού ἐρχεται μὲ ἀληθινὸ ἐπιστημονικὸ κύρος νὰ μιλήσῃ ἐπάνω σὲ ζητήματα παρόμοιας φύσεως. Τὸ παλαιότερον σύγγραμμά του «Τὸ κοινωνικὸν μας ζήτημα» στάθηκε τὸ πρῶτον βιβλίον, ἀπ' τὸ ὁποῖον οἱ διψασμένης ψυχῆς τῶν νέων πού κοινωνιολογοῦσαν πῆραν τίς πρῶτες θετικὰς βάσεις γιὰ τὴ θεωρητικὴν τὺς μόρφωσιν, ἐνῶ ὁ ἐργατικὸς ἀγῶνας στὴν Ἑλλάδα ἤρθε σ' αὐτὸ τὴν ἐπιστημονικὴν του δικαιολογίαν. Ὁ κ. Σκληρός εἶναι ὁ εἰσηγητὴς τῆς ἀντικειμενικῆς κοινωνιολογίας στὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἀνώτερη του ἠθικὴ φύσις καὶ ὁ ἀσώπαστος ἐκπολιτιστικὸς του ζήλος τὸν ἀνέβαζον σὲ περιωπὴ διδασκάλου ἀληθινοῦ, πού ἤρτε μὲ τὸ κήρυμά του νὰ ἀνοίξῃ καινούργιους, ἀπάτητους δρόμους στὴ νεοελληνικὴ σκέψιν. Γνώστης ὅσον λίγοι τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων τῆς ἐποχῆς μας καὶ ἀκούραστος μελετητὴς τῆς νεώτερης ἱστορίας μας, μὲ ἔμφυτον συνάμα τὸ χάρισμα τῆς μεθοδικότητος καὶ τῆς ἀντικειμενικῆς ἐρευνας, ἦταν ὁ ἐνδεδειγμένος γιὰ ἓνα δύσκολον καὶ περίπλοκον ἔργον, ὅπως εἶναι αὐτὸ πού καταπιάστηκε.

"Ὅσοι ἐτύχε νὰ διαβάσουνε ἀποσπάσματα τοῦ νέου του βιβλίου ὁμολόγησαν ἀπερίφραστα ὅτι βρεθίκανε μπροστὰ σὲ μιὰ ὁλότελα πρωτότυπὴ καὶ συστηματικὴ ἐπιστημονικὴ ἐργασία, πού εἶναι προωρισμένη. ὄχι μόνον νὰ φωτίσῃ πολλὰ σκοτεινὰ σημεῖα τῆς σημερινῆς χαώδικης καταστάσεως, ἀλλὰ καὶ πολλὰς καινούργιας ἱστορικὰς καὶ κοινωνιολογικὰς παρατηρήσεις νὰ σκορπίσῃ στὴν κοινωνίαν μας. Ὅπως ὅλα σχεδὸν τὰ ὧς τώρα γραπτά τοῦ κ. Σκληροῦ, καὶ τὸ καινούριον τοῦ ἔργου, περισσότερον ἴσως ἀπ' τὰ προηγούμενα, εἶναι προωρισμένο μὲ τὴν τόλμην καὶ εὐλιχρίνειαν τῶν ἰδεῶν του, τὴ μεθοδικότητα καὶ τὸν πλοῦτον τῶν